

tagelser. Således understreges f.ex. forskellen mellem omfanget af kvægholdet i henholdsvis marskområderne og i indlandsområderne på den jyske halvø. Igen mangler imidlertid undersøgelser længere mod syd, idet kun meget få udgravninger kan antyde, at forholdene her muligvis ikke afveg meget fra marskområderne. Hele afsnittet er præget af betydelig detailrigdom og understøttes desuden af to fortræffelige oversigter over udviklingen af kulturplanter og husdyr i det forhistoriske Europa forfattet af henholdsvis U. Willerding og E. May.

Med Herbert Jankuhns skildring af de europæiske landbrugssamfunds udviklingshistorie foreligger en værdifuld sammenfatning af et stort men også meget uensartet kildemateriale fra den centraleuropæiske oldtidshistorie. Bogen understreger korrekt de talrige mangler, materialet er behæftet med, men viser ved sin argumentationsform og problembehandling, at europæisk arkæologi trods alt også søger at forklare baggrunden for de levn, som samtidig må være grundlaget for fagets typologi, kronologi og systematik. Den møjsommelige og økonomisk meget krævende tilvejebringelse af kildematerialet er i de fleste tilfælde forklaringen på, at syntesedannelserne spiller en så beskeden rolle i den europæiske arkæologi. Herbert Jankuhns bog er imidlertid et værdifuldt bidrag til den forskning, der nu gennem omhyggeligt planlagte forskningsprogrammer søger at klarlægge den sociale og økonomiske udvikling af det forhistoriske Europa.

JØRGEN JENSEN

P. V. GLOB: *Al-Bahrain. De danske ekspeditioner til oldtidens Dilmun*. København, Gyldendal, 1968. 232 s., 82 fig., 16 farvepl., 2 kort. 75,00 kr. Indb. 87,50 kr.

Det er en meget velskrevet, fængslende og smukt udstyret bog rigsantikvaren med støtte af Ny Carlsbergfondet har udsendt. I ni kapitler fortæller han overordentlig livligt og malende – berettende løst og fast som en vesteuropæisk forskningsrejsende fra tiden omkring 1800 – om de elleve af ham ledede arkæologiske kampanjer i årene 1953–65 på øerne og i kystlandet langs vestsiden af Den persiske Havbugt. Før denne store indsats fra dansk side var det østarabiske område arkæologisk set næsten »terra incognita«, og det er noget af en lykkelig tilfældighed, at det blev danske, der kom til at gøre pionerarbejde på de kanter. En engelsk assyriolog T. G. Bibby, der havde været beskæftiget på øen Al-Bahrain i et af de store olieselskaber og var havnet i Danmark, fik P. V. Glob, der dengang var professor i nordisk arkæologi og europæisk forhistorie ved Aarhus Universitet, interesseret i en udgravning derude og etablerede de fornødne mellemstlige kontakter. Ved Bibbys mellemkomst lykkedes det at få to trediedele af omkostningerne ved en dansk ekspedition dækket af olieselskaber og lokalregeringer på betingelse af, at den sidste trediedel skaffedes af danskerne; ovenikøbet lovede man Forhistorisk Museum i Århus halvdelen af de fund, der blev gjort, og det er sandelig ikke alle steder i Orienten, at man idag er så liberal. Lige i starten hjalp Statens almindelige Videnskabsfond; siden var det Carlsbergfondet, der ydede det årlige danske bidrag. Arkæologien skylder de nævnte to videnskabsmænd og de to fonds megen tak, fordi de realiserede en udforskning af det ukendte Arabiens oldtid.

Efter sit oplæg og sin stil henvender bogen sig først og fremmest til et ikke-arkæologisk og ikke-orientalistisk publikum; meningen er åbenbart at orientere den i almindelighed kulturhistorisk-interesserede om, hvordan udgravningerne foregik, og hvad man fandt. For den, der vil gå videre, er der på s. 230-231 en bogliste med henvisninger til de foreløbige beretninger skrevet af ekspeditions-medlemmer eller andre medarbejdere, fortrinsvis i Jysk arkæologisk Selskabs årbog Kuml, og til enkelte udenlandske arbejder om Al-Bahrain og Oman, mesopotamiske handelsforhold og tekster. Der kunde dog også have været grund til at gøre opmærksom på en række andre artikler og bøger, f. eks. A. Grohmann, *Kulturgeschichte des alten Orients III 4, Arabien* (Handbuch der Altertumswissenschaft), München 1963, hvor Østarabien er behandlet på s. 255-269 og 278, - så meget mere som de danske fund dér er omtalt og sat ind i en større sammenhæng.

Man kan af bogen få det indtryk, at ekspeditionerne har *bevist* Al-Bahrains identitet med den mesopotamiske litteraturs Dilmun (s. 9). Sagen er imidlertid ikke så ligetil. Sumerologen J. J. A. van Dijk (citeret af M. Weitemeyer, *Acta Orientalia* 28, 1964-65, 206-207 note 1) drog den konklusion af det ham forelagte indskriftmateriale fra de danske udgravninger, at øen Failaka helt mod nord i havbugten var en del af Dilmun, og forf. siger selv s. 187, at Al-Bahrain nok var hovedlandet i riget Dilmun, men det omfattede også Failaka foruden øer og dele af den arabiske kyst derimellem. Faktisk er de lærde stadig uenige om identifikationen af både Dilmun og de to andre lande, der nævnes i forbindelse dermed, nemlig Magan og Meluhha, som forf. (anf. st.) anser for henholdsvis Omanhalvøens østkyst og Induslandet. En gruppe forskere såsom A. L. Oppenheim, Thorkild Jacobsen og Sir Max Mallowan sætter ganske vist Al-Bahrain lig Dilmun. Mallowan har dog sine tvivl (Iran 3, 1965, 2 med note 10: »probably Bahrain, or if not Bahrain, then a locality near to it . . . Failaka also has claims for identification as Dilmun, but conclusive proof is still lacking«), og Magan anbringer han på sit kort (anf. afh. 3) i Sydiran langs havet, Meluhha i et område, der indbefatter Sydøstiran, Sydafghanistan og Nordvestpakistan. Jacobsen lod derimod Magan være Ægypten og Meluhha Æthiopien (Iraq 32, 1960, 184 med note 18). Dette gør også S. N. Kramer (The Sumerians 1963, 276-284, jvf. Antiquity 37, 1963, 111-115), der hævder, at Dilmun måske er Indien (Induskulturen), bl. a. fordi det ifl. teksterne er et »cedertræsland« og »stedet, hvor solen står op«, følgelig næppe et land syd for Sumer. Glob er klar over det generende deri og skriver s. 213, at selv om Al-Bahrain ikke ligger i lige retning øst for Sumer, men i sydøst, så ligger det dog til solopgangssiden. Iøvrigt har M. Weitemeyer (i sin ovf. anf. afh., 209-210) mindet om, at navnet Meluhha kan være brugt om forskellige lande til forskellig tid. Kan det ikke også gælde Dilmun?

Det siger sig selv, at jo større og jo mere uventet et stof markarkæologen skal beskæftige sig med, desto mere forøges risikoen for usikker vurdering. Der skal her kun påpeges endnu et par punkter. S. 135 akcepterer forf. Erling Albrechtsens dristige ord »Alexander den Stores visitkort« om en guirlandeprydet stenblok på Failaka, som ekspeditionen takket være et græsk indskriftfund har kunnet bestemme som Alexanders Ikaros; men stenens dekoration har meget lidt at gøre med den egentlige Alexandertids stil, og Kristian Jeppesen har da også i Kuml 1960, 172 helt rigtigt karakteriseret arbejdet som »en arkitektonisk almuekunst«.

S. 135 omtales og s. 143 afbildes et aftryk af en terracottaform til massefremstilling af et hoved med »flammeglorie«, der »måske forestiller Alexander selv, men kan være en af hans mange efterfølgere«; ansigtet virker dog ikke meget portrætagtigt, og »flammerne« ligner mere blade i en krans, så at fortolkningen ledes i en helt anden retning. Det interessante fundsted Thadj i Saudi-Arabien (s. 142, 144, 154) er, som tidligere fremført af anmelderen (*Historisk Tidsskrift*, 12 r. III, 1969, 478), snarere det antike Phigeia end Gerrha, der af ekspeditionen søgtes dér, men ifølge andre er Uqair 22 km mod syd (*Archiv für Orientforschung* 22, 1968/9, 119–120, jvf. Grohmann, *anf. arb.*, 257 note 6).

Billedstoffet er fortrinligt og velvalgt, både oplysende og samtidig æstetisk tiltalende; navnlig er forf.s egne billeder fremragende, se blot s. 153, 154, 171, 172 og 190, der giver et virkelig godt begreb om Orienten.

Gennem længere tid har man ventet på den populære sammenfattende bog om P. V. Glob's og hans medarbejderes virke i Orienten og deres arbejdsresultater inden for Arabiens arkæologi. Den foreligger nu; men tilbage står den endelige, udtømmende, strengt videnskabelige publikation, af hvilken hidtil kun Holger Kapels atlas over flintfundene på Qatar er udkommet. Alle fagfolk vil med største interesse imødesee de andre bind, hvortil foruden Glob, Bibby og Jeppesen også den yngre generation Peder Mortensen, Hellmuth Andersen, Poul Kjærum og Karen Frifelt bidrager.

P. J. RUS

KURT VON FRITZ: *Die Griechische Geschichtsschreibung. I. Von den Anfängen bis Thukydides. 1. Text. 2. Anmerkungen.* Berlin, Walter de Gruyter & Co., 1967. xii, 823 + iv, 421 s. 148 DM.

Den moderne forskning vedrørende græsk historieskrivning har i væsentlig grad betjent sig af tidsskriftartikler og monografiske behandlinger af enkelte historikere eller naturlige grupper af historiske forfattere som Atthidograferne, Alexanderhistorikerne o. s. v. En sammenfattende fremstilling af den græske historieskrivnings udvikling har længe været savnet, idet J. B. Bury's meget benyttede værk »*The Ancient Greek Historians*« er publiceret i 1909 og på sine ca. 280 sider kun kan give en ganske overfladisk behandling af flertallet af de implicerede forfattere. Samtidig har forskningsarbejdet på dette område fået et helt nyt fundament gennem Felix Jacobys imponerende publikation »*Die Fragmente der Griechischen Historiker*«, hvis første bind udsendtes i 1923.

Som det fremgår af forordet, planlægger von F. i tre bind at gennemgå den græske historieskrivnings udvikling til og med Poseidonios (død ca. 50 f. Kr.). Det første bind, som slutter med Thukydides, er på grund af stofmængden delt i et tekstbind og et bind noter. Det sidstnævnte rummer også to mindre ekurser samt sted-, navne- og sagregistre. En stikprøve på registrenes tilforlidelighed ved en gennemgang af alle registrerbare navne på nogle få sider gav et nedslående resultat. Mens 16 navne var registreret i de respektive indices, manglede registerhenvisninger til ikke mindre end 13. I registeret over »*Moderne Autoren*« figurerer to forfattere som »Burn, A. R.« og »Burns, A. R.«. Den mistænksomme læsers opslag i teksten viser, som ventet, at der er tale om den samme person, hvis